

дану вартість. Але не варто зупинятись на досягнутому, потрібно вдосконалювати і модернізувати адміністрування ПДВ.

Розглянувши ключові зміни у Податковому кодексі, можна зробити висновок, що в Україні законодавство передбачає необхідність гармонізації податкової системи з європейськими стандартами.

Література

1. Душкова К.М. Стан та особливості адміністрування податку на додану вартість / К.М. Душкова, Л.В. Черничук. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rusnauka.com>.
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р., № 2755VI. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
3. Добрик Л.О. ПДВ в Україні: проблеми адміністрування та напрями удосконалення / Л.О. Добрик, А.А. Литовченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 14. – 34 с.
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Молдован О. ПДВ: тиск збільшиться, доходи – ні / О. Молдован // Економічна правда від 03.01.2011 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.epravda.com.ua/publications/2011/01/3/264182/view_print/.

Medynskaya T.V., Филь Ю.П. Роль налога на добавленную стоимость в системе косвенного налогообложения Украины

Рассмотрен налог на добавленную стоимость как один из важнейших непрямых налогов в доходах сводного бюджета страны. Проанализирована динамика роста роли НДС в бюджетной системе Украины на протяжении 2003-2010 гг.

Ключевые слова: налог на добавленную стоимость, налоговые поступления, ставка налога, налоговая накладная.

Medynska T.V., Phil Yu.P. Role of VAT in the system of indirect taxation of Ukraine

A tax is considered value-added as one of major indirect taxes in the profits of the erected budget of country. The dynamics of growth of role VAT is analysed in the budgetary system of Ukraine for 2003-2010.

Keywords: value-added tax, tax receipts, rate of tax, tax invoice.

УДК 658

Аспір. І.О. Орлик¹ – Львівська КА

ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Висвітлено та виявлено основні перешкоди підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств, подано пропозиції щодо їх усунення. Розглянуто обсяги експорту та імпорту товарів та проаналізовано їх динаміку. Не менш важливим є і те, що основну увагу приділено управлінню зовнішньоторговельної діяльності та її проблемам.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, зовнішня торгівля, обсяги експорту та імпорту, ефективність зовнішньоекономічної діяльності.

Зовнішньоекономічна діяльність – важливий напрям фінансово-господарської діяльності підприємств та учасників ринкових відносин, пов'язаний

¹ Наук. керівник: проф. Т.Г. Васильців, д-р екон. наук

з міжнародною виробничою та науково-технічною діяльністю, експортом та імпортом товарів, послуг, виходом на зовнішній ринок. Абсолютно справедливо стверджувати, що успіх підприємства на зовнішньому ринку засвідчує конкурентоспроможність його товарів (послуг). Більше того, в умовах насичення внутрішнього ринку та істотного загострення конкуренції за споживача суб'єкти господарювання об'єктивно зумовлені шукати можливості зовнішньоекономічної діяльності для завоювання нових ринків. Відтак, проблема розвитку зовнішньоекономічної діяльності важлива як для підприємств, так і національного господарства загалом.

Проблеми управління зовнішньоекономічною діяльністю досліджено у працях таких вітчизняних науковців, як Л. Антонюк, І. Волкова, О. Калініна, Ю. Орловська та О. Варламова, О. Вівчар, С. Маталка. Щодо проблем зовнішньоторговельної діяльності підприємств торгівлі, то їх висвітлюють як вітчизняні науковці Т.М. Мельник, О.Г. Міхеєва, А.А. Попов, М. Мальський, Р. Москалик, так і зарубіжні, зокрема Л. Доусон.

Метою роботи є аналіз обсягів експорту та імпорту товарів та їх динаміки, крім того, виявити перешкоди підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств, обґрунтувати шляхи їх усунення. Розвиток економічної думки щодо поняття "зовнішня торгівля" привів до виокремлення його підвидів. Аналіз наукових публікацій дає підстави для виявлення особливостей визначення та формування поняття "зовнішня торгівля товарами".

В окремих працях зовнішню торгівлю визначають одним із видів зовнішньоекономічної діяльності [9, с. 257]. На думку А.А. Попова, зовнішня торгівля як вид зовнішньоекономічної діяльності – це посередництво у тому чи іншому виді господарської діяльності українського суб'єкта між українськими виробниками та іноземними споживачами, іноземними виробниками та українськими споживачами, іноземними споживачами та іноземними виробниками, що існує як на території України, так і за її межами. На думку О.Г. Міхеєвої, зовнішньоторговельна діяльність є сукупністю будь-яких операцій, що передбачають передачу права власності на товари, та передбачають перетин ними митного кордону держави [6, с. 14].

Однак Л.Л. Антонюк зазначає, що історично першою й домінуючою тривалий час за обсягами операцій була і є зовнішня торгівля товарами [1, с. 129]. Цей вид економічної діяльності може відбуватися за участі як приватних суб'єктів підприємництва, так і безпосередньо держави [1, с. 72]. У наведеному визначенні прослідковуються дві взаємно пов'язані моделі зовнішньоекономічної діяльності, які є підсистемами єдиного механізму в зовнішній торгівлі.

Треба погодитись також із думкою Л. Доусона, яку розділяють й М. Мальський та Р. Москалик, що зовнішня торгівля є як продажем, так і поширенням товарів за кордон [4, с. 7]. Світова практика виробила різні способи переміщення товарів через кордони країн, серед яких можна виділити: бартер, подарунки та іноземна допомога.

Разом з тим, неможливо не погодитись з Т. Мельник, яка вважає, що зміст поняття "зовнішня торгівля" полягає в тому, що обмін товарами є не

тільки зовнішньою ознакою існування світового ринку, а й матеріальною основою зовнішньоекономічних відносин, які забезпечують зростаючу інтеграцію світового господарства [7, с. 9]. Т. Мельник стверджує, що зовнішня торгівля також є формою зв'язку між товаровиробниками та споживачами, який виникає на основі розвитку міжнародного поділу праці.

Зовнішній ринок є важливою потенційною конкурентною перевагою національної економіки України і його подальше розширення є ключовим чинником розвитку вітчизняного виробництва [7, с. 26]. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що найважливіше значення виходу підприємств на зовнішній ринок полягає в створенні умов для розвитку конкурентних переваг в економіці, без чого взагалі неможливий перехід до ринкових відносин.

На думку С.М. Маталка, роль зовнішньої торгівлі в зовнішньоекономічній діяльності можна розглянути як на макро-, так і мікроекономіки [5, с. 16]. Її роль полягає в тому, що вона являє собою сукупність економічних систем, які забезпечують ефективну взаємодію вітчизняних підприємств зі світовими народногосподарськими структурами, з метою пришвидшення розвитку експортоорієнтованої діяльності, підвищення ефективності зовнішньоекономічних операцій та покращення соціально-економічних показників життя громадян.

Як стверджують І. Волкова та О. Калініна, оскільки зовнішня торгівля є одним із видів зовнішньоекономічної діяльності, роль виконує провідну [3, с. 9]. Як додає Л. Антонюк, серед різноманітних форм зовнішньоекономічної діяльності історично першою та переважаючою є зовнішня торгівля [1, с. 129].

На думку Ю.В. Орловської, О.А. Варламової, економіка кожної країни складається з двох секторів: внутрішньої та зовнішньої економіки [8, с. 9]. Виходячи з цього, можна дати визначення зовнішньоторговельних зв'язків, як комплексної системи різнобічних форм торговельного співробітництва держав. Проте науковці стверджують, що зовнішньоекономічні зв'язки належать до рівня макроекономічного регулювання, а зовнішньоекономічна діяльність – до макrorівня, до рівня підприємств [8, с. 11]. І відрізняються вони між собою лише тим, що зовнішньоекономічна діяльність здійснюється на рівні господарчих структур з повною самостійністю у виборі іноземного партнера, у визначенні ціни і вартості контракту, обсягу і строків поставки, також є частиною їх виробничо-комерційної діяльності, як з вітчизняними, так і з закордонними партнерами.

Виходячи з переваг міжнародного поділу праці, міжнародних ділових відносин, зовнішньоекономічна діяльність базується на отриманні економічних вигод [2, с. 27]. Передусім це пов'язано з тим, що виробництво певного товару, його збут або надання певного виду послуг в іншій країні має більше переваг, ніж всередині країни. З наведеного вище доцільно зробити висновок, що зовнішньоекономічна діяльність здійснюється в тій країні і з тими партнерами, які є найвигіднішими [2, с. 30].

Основою розвитку зовнішньоекономічної діяльності на рівні підприємства є розширення меж ринку збуту товарів за національні з метою збільшення обсягів доходу, закупки необхідної сировини, комплектуючих ви-

робів, нових технологій і обладнання, залучення іноземних інвестицій, участі в міжнародному поділі праці [6, с. 11]. Треба наголосити, що роль зовнішньоекономічної діяльності як зовнішнього фактора економічного росту у сучасних умовах постійно зростає [2, с. 15]. Посилюється її вплив на соціально-економічний розвиток не тільки країни, але й кожного суб'єкта господарювання. Для оцінки сучасних тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі в Україні у таблиці представлено обсяги експорту та імпорту у 2002, 2005, 2008 та 2009 рр.

Табл. Обсяги експорту та імпорту товарів в Україні упродовж декількох років [10]

Показник	Рік				Темпи зростання, %	
	2002	2005	2008	2009	2009 до 2008	2009 до 2002
Експорт товарів, млн грн	94993	18141	88109,3	75804,4	86	79,7
Імпорт товарів, млн грн	89807,2	19152,2	140300,4	122833,7	87,5	136,7
Відношення експорту до імпорту, коефіцієнт	1,06	0,95	0,62	0,61	- 0,01	- 0,45
Кількість експортерів, од.	13506	13821	13521	13153	97,2	97,3
Кількість імпортерів, од.	19702	23262	25490	26239	102,9	133,1
Обсяг експорту у розрахунках на одного експортера, млн грн	7,03	1,31	6,51	5,76	87,6	81,4
Обсяг імпорту у розрахунках на одного експортера, млн грн	4,55	8,23	5,5	4,68	83,6	102,2

Обсяги експорту товарів з України у 2009 р. становили 75,8 млн грн Порівняно з 2002 р., обсяги експорту зменшилися на 19,1 млн грн (що становить 21,3 %), що є негативним та зумовлене високою конкурентоспроможністю вітчизняних товарів на зовнішніх ринках. Значно кращою є ситуація, що стосується обсягів імпорту товарів у 2009 р., які збільшилися на 33 млн грн (що становить 36,7 %), що є позитивним, з одного боку, та негативним – з іншого, для України, оскільки це свідчить про недостатню кількість виробництва товарів вітчизняного виробника. Протягом 2009 р., порівняно з 2002 р., кількість імпортерів збільшилась на 6,5 і становить 33 %, і є негативною для України, оскільки створює високу конкурентоспроможність вітчизняним товарам. Щодо кількості експортерів у 2009 р., порівняно з 2002 р., їх кількість зменшилась, і становить 3 %. При цьому обсяги експорту на одного експортера у розрахунках зменшилися на 1,27 млн грн (що становить 18,6 %), а обсяги імпорту так і лишилися без змін.

Порівняно з 2008 р., обсяги експорту зменшилися на 12,3 млн грн (на 14 %). Загалом за аналізований період спостерігається тенденція до зменшення обсягів експорту. Щодо імпорту, його обсяги теж зменшилися на 17,4 млн грн (на 12,5 %). Конкретизуючи кількість експортерів у 2009 р. порівняно з 2008 р., зазначимо, що їх кількість теж зменшилась на 3 %, а імпортерів збільшилась близько на 2 %, що також є негативним для України, як і у 2009 р. Що стосується обсягів експорту на одного експортера у 2009 р. порівняно з 2008 р., зменшилися на 0,8 млн грн, що становить близько 12,4 %, а обсяги імпорту зменшилися ідентично до експорту, проте становлять 18 %.

За результатами аналізу праць з аналізованої проблеми [2, с. 24-26] можна зробити висновки, що перешкодами як збільшення обсягів, так і підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств торгівлі є:

- залежність експортних операцій від системи управління зовнішньоекономічними зв'язками;
- надмірно високі митні тарифи, посилений валютний контроль з боку держави та ряд нетарифних бар'єрів;
- висока конкурентоспроможність вітчизняних товарів, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках;
- надмірне державне регулювання стандартизацій безпеки та якості;
- слабка бюджетна ефективність, яка характеризує реалізацію експорту на зовнішньому ринку;
- низька ефективність і недосконалість методів експортування експорту товарів.

Для усунення цих перешкод і підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств в торгівлі, необхідно [2, с. 26-29]:

- врахувати у зовнішньоекономічних стратегіях результати дослідження проблем підвищення ефективності та розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств;
- виявити напрями удосконалення методів експортної роботи;
- виявити напрями удосконалення системи управління та планування зовнішньоекономічних зв'язків на рівні підприємства;
- реалізувати організаційно-економічні заходи підвищення конкурентоспроможності товарів на експорт;
- розробити заходи з підвищення ефективності експортної діяльності вітчизняних підприємств торгівлі;
- застосувати сучасні підходи і методи дослідження зовнішньоторговельних ринків.

Подальші наукові дослідження у цій сфері мають стосуватись уточнення методики оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності в торгівлі.

Література

1. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації : монографія / Л.Л. Антонюк. – К. : Вид-во "Лібра-М", 2004. – 273 с.
2. Вівчар О.І. Основні аспекти підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств / О. Вівчар // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – 30 с.
3. Волкова І.А. Облік та аналіз експортно-імпортних операцій на прикладі підприємства Західного регіону : монографія / І.А. Волкова, О.Ю. Калініна. – Луцьк : Вид-во ВІЕМ. – 2010. – 237 с.
4. Доусон Л.Р. Комерційна дипломатія: торговельна політика і право : навч. посібн. / Л.Р. Доусон, М.З. Мальський, Р.Я. Москалик, М. Микієвич. – Львів : Вид-во "Астролябія", 2006. – 704 с.
5. Маталка С.М. Управління ефективністю зовнішньоекономічної діяльності підприємств : монографія / С.М. Маталка. – Луганськ : Вид-во "Ноулідж". – 2011. – 210 с.
6. Міхєєва О.Г. Роль міжнародного права у здійсненні митно-тарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / О.Г. Міхєєва. – Ін-т міжнародних відносин. – К. : Вид-во НУ ім. Т. Шевченка, 2003. – 14 с.
7. Мельник Т.М. Міжнародна торгівля товарами в умовах глобальної конкуренції : монографія / Т.М. Мельник. – К. : Вид-во КНТЕУ, 2007. – 396 с.
8. Орловська Ю.В. Управління зовнішньоекономічної діяльності підприємства : навч. посібн. / Ю.В. Орловська. – Дніпропетровськ, 2010. – 304 с.

9. Попов А.А. Торговое право : учебн. пособ. / А.А. Попов. – Харьков : Вид-во "Каравелла", 1999. – 257 с.

10. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>

Орлик И.О. Проблемы и приоритеты развития внешнеэкономической деятельности предприятий торговли Украины

Высветлены и определены основные преграды повышения эффективности внешнеэкономической деятельности отечественных предприятий, даны предложения на счёт их устранения. Рассмотрены объёмы экспорта и импорта товаров и проанализирована их динамика. Не менее важным является то, что основное внимание уделено управлению внешнеэкономической деятельностью и её проблемам.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, внешняя торговля, объёмы экспорта и импорта, эффективность внешнеэкономической деятельности.

Orlyk I.O. Problems and priorities of foreign economic activity of enterprises Trade of Ukraine

Elucidated and identified the main obstacles to increasing the efficiency of foreign economic activities of domestic enterprises, present a series of proposals to address them. Considered exports and imports, and analyzed their dynamics. Equally important is the fact that the main attention is paid to management of foreign trade and its problems.

Keywords: foreign trade activities, foreign trade, exports and imports, the efficiency of foreign economic activity.

УДК 316.334.56:332.1(477.83-25)

Проф. Є.М. Палига, д-р екон. наук –

Львівська академія друкарства; здобувач Ю.С. Яцишин –

Інститут регіональних досліджень НАН України

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЛЬВОВА

Розкрито суть таких глобалізаційних викликів економічній системі міста Львова, як метрополізація та формування глобального ринку праці. Запропоновано і застосовано алгоритм осмислення сучасних процесів соціально-економічного розвитку міста та їх оцінки в умовах глобалізаційних викликів. Окреслено напрямки врахування глобалізаційних викликів у обґрунтуванні перспективного соціально-економічного розвитку міста Львова.

Ключові слова: глобалізаційні виклики, місто, соціально-економічний розвиток.

В умовах інтенсивного розвитку глобалізаційних процесів та їх безпрецедентного впливу на економіку країн, регіонів і великих міст вкрай важливе значення має врахування глобалізаційних викликів у соціально-економічному поступу названих територіальних суспільних систем.

Ми запропонували алгоритм осмислення сучасних процесів соціально-економічного розвитку міста та їх оцінки в умовах глобалізаційних викликів. Його суть полягає у здійсненні аналізу таких процесів за схемою: глобалізаційний виклик – реакція міста у вигляді особливостей перебігу конкретного соціально-економічного процесу – наслідки як конкретна ознака соціально-економічного стану міста.

Застосовуючи такий алгоритм, важливо, на нашу думку, з одного боку, структурувати глобалізаційні виклики і виокремити найважливіші ті з них, які впливають на розвиток великого міста України. З іншого боку, доцільно виявити найважливіші місця системних реакцій міста на глобаліза-